

Bedrijfsopvolging is een langdurig proces

Meer takken, meer opvolgers?

Bijna alle biologische bedrijven doen meer dan landbouw. Natuurbeheer, eigen afzet, zorg of educatie, maar wel in verbinding mét landbouw. Doet het pioniersgezin nog alles zelf, bij de opvolging komen de vragen: kun je je nog steeds richten op één opvolger? En alles regelen op één moment? “Nee, dat lukt niet”, weten ze inmiddels bij de Eemlandhoeve. Hoe je het wel aan kunt pakken, stond centraal bij de workshop Bedrijfscontinuïteit op de BioVak.

MARIA VAN BOXTEL EN LUC AMBAGTS | FOTO DICK BOSCHLOO

In de overdracht van bedrijven zien we belangrijke verschuivingen. Er komen meerdere takken op het bedrijf, die net als de landbouwtak ook groter worden. Er zijn meer opvolgers van buiten de landbouw. En die opvolgers zijn van deze tijd: bereids, vol passie, zelfstandig en van alle markten thuis. Plus: ze willen ook weleens op vakantie of een sabbatical, net als hun vrienden buiten de landbouw. In eerdere workshops is besproken hoe je het kunt regelen met een opvolger van buiten de familie. De pioniers kunnen dan loslaten en gunnen. “Niet cashen, maar gunnen”, stelde teler Jan Schrijver van De Lepelaar bij de opvolging door Joris Kollewijn.

In de landbouw zien we bovendien een toename van het vermogen dat vastligt in het bedrijf: het pensioen in grond

en gebouwen. Veel wetgeving en de gebruikelijke bedrijfsformules richten zich op die ene opvolger en op dat ene moment bij de notaris. Daar bewust je eigen weg in vasthouden is al moeilijk genoeg in de landbouw. Dus: wat doe je als er ook nog meerdere takken zijn?

Grond en gebouwen apart

Op BioVak '11 lichtten vader Jan en zoon Henk Huijgen van de Eemlandhoeve en Reni ter Wal van De Hooge Kamp hun gepuzzel toe. Jan staat aan de wieg van het model ‘multifunctionele landbouw’. In Bunschoten ontplooidde zijn plek zich tot een veehouderij met winkel, zorg, kunst, educatie, vergaderen: een regionaal centrum. Jan Huijgen: “In ons boek *Cityside Oasis* staat een foto met alle mensen

die meedenken en meedoen. Al die 25 mensen zijn betrokken bij onze continuïteit, elk op een andere manier.” Jan en zijn mensen zien twee sleutels voor de toekomst. Ten eerste: één apart bedrijf voor onroerend goed en gronden, dat elk onderdeel kan laten exploiteren door een opvolger. Zo kunnen meerdere mensen een eigen tak exploiteren, terwijl het bedrijf één geheel blijft. Ten tweede: een passie- en visiedocument, de ‘merkwaarden’, ter inspiratie en bewaking van alle activiteiten en inzet van mensen. Daarmee bewaart de hele groep de samenhang op de Eemlandhoeve. “Ik ben blij dat mijn zoon Henk de exploitatie van de agrarische tak wil oppakken”, vertelt Jan. “Ik kwam erachter dat hij echt wilde toen ik zijn scriptie las. Dat heeft ‘ie goed door, dacht ik!” Henk vult aan: “Al op de kleuterschool wilde ik boer worden. Thuis beleef je het elke dag.” De Eemlandhoeve ontvangt door alle activiteiten veel mensen. “Zelf wil ik het aantal stuks vee per bezoeker verhogen”, stelt Henk direct. “Maar wel met behoud van onze 400 bezoekers per week.”

Opvolging in open bedrijfsvorm

Heeft de Hooge Kamp ook een onroerend goed bedrijf en een passiedocument? Reni ter Wal, nu ruim zeven jaar tuinder op de Hooge Kamp, vertelt hoe zij eerst op de biologische boerenmarkt de groenten van de Hooge Kamp verkocht en vervolgens open in de tuinbouw is ingestapt. “Ik ga het gewoon doen, ik ga de landbouw leven”, dacht zij in het begin. “Door het te doen kom ik er vanzelf achter of het iets voor mij is.” Reni komt zelf niet uit de landbouw, net als haar partner Roel. “Ons bedrijf biedt veel mogelijkheden voor instroom van nieuwe tuinders. Wij hebben zo ook de mogelijkheden om in de landbouw te groeien. Roel en ik zijn nu vast op de tuinderij, samen met Monique en Saco”, stelt Reni trots. “De Hooge Kamp heeft een vaste basis met de grond via erfpacht bij de Stichting BD-Grondbeheer. We zoeken nu naar een samenwerkingsvorm waarin gebouwen, inkomen en instroom van nieuwe tuinders in balans kunnen blijven. “Saco is van ons het langst actief betrokken en werkt bewust aan een formule van tuinbouw met abonnementen en markten, waar nieuwe mensen in- en uit kunnen stappen. “Elke keer vormen we met nieuwe mensen weer een nieuwe gemeenschap, verdelen we de taken en delen we onze wensen en waarden,” weet Reni.

Visie blijft fundamenteel

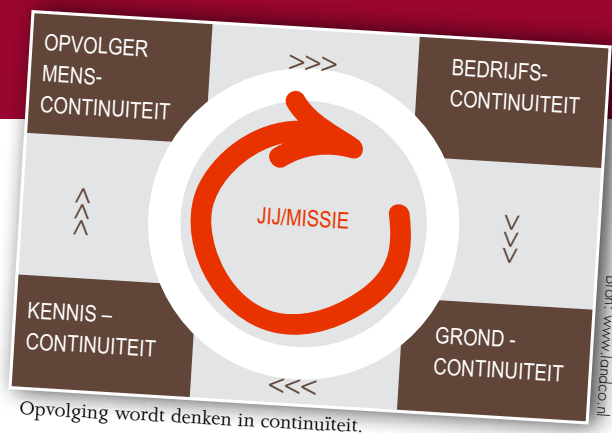
Helmer Wieringa van Land & Co, leidde de workshop ‘Bedrijfscontinuïteit, meerdere takken, meerdere opvolgers’ in de BD-Demeter zaal. Hij concludeerde dat dankzij de BioVak het denken over opvolging is opgeschoven. “We zien dat opvolging zich vaak richt naar fiscale regels. Dit is een valkuil, want dan doe je soms niet meer wat je eigenlijk wil. We zien in de voorbeelden dat de visie van het bedrijf en van de personen leidend moet zijn in de keuze voor de vorm van opvolging.” Daarom spreken we binnen de BD-beweging over bedrijfscontinuïteit in plaats van opvolging.

“Wordt de grond als levende aarde centraal gesteld, dan zou je alles moeten richten op grondcontinuïteit. Mens-, bedrijfs-, grond- en kenniscontinuïteit hangen zo samen” (zie ook illustratie). Joke Bloksma licht toe dat de BD-Vereniging met het coachingproject begeleiding biedt om alle aspecten van continuïteit hanteerbaar te maken. “Zo kun je als boer bewust kiezen waarvoor je continuïteit wilt en wat best mag stoppen. Of wat op een andere manier als nieuw initiatief kan worden opgepakt door jonge mensen. Boeren zijn van harte welkom om in het coachingtraject te stappen en mee te doen met een intervisiegroep of boerenbezoek. Je kan de biografie van jezelf en je bedrijf als leidraad nemen voor je persoonlijke groei als mens, ook in de opvolging.” Jaap van der Haar van Stichting BD-Grondbeheer sloot de workshop af. Hij voegde toe dat de fiscus veel ruimte biedt aan overdracht. “Meer dan je denkt. Het probleem is niet de fiscus, maar de waarde van het vermogen dat je in je opvolging moet overdragen. We werken aan nieuwe constructies. Die lichten we graag toe op de winterconferentie van de BD-Vereniging. ■

Maria van Boxtel is werkzaam bij Land & Co, Luc Ambagts bij de BD-Vereniging

BD-WINTERCONFERENTIE OP 2 EN 16 MAART

Bedrijfsopvolging en bedrijfscontinuïteit vormen het thema van de winterconferentie van de BD-Vereniging op 2 maart 2011 in Merksplas (België) en 16 maart 2011 in Dronten. U bent van harte welkom om de ervaringen van verschillende boeren en tuinders te horen. In Dronten vertelt Sjoerd Wartena over zijn ervaringen met Terre de Liens, een beweging van burger-investeerders die in Frankrijk duizenden hectares landbouwgrond vrijkochten voor boeren en tuinders. Op beide data zijn er veel werkgroepen gericht op praktische, fiscale én persoonlijke aspecten van bedrijfsopvolging. Maar vooral: ontmoet je collega's om te delen wat je bezighoudt. Meer informatie: www.bdvereniging.nl.

De flyer bij de BioVak-workshop ‘Van opvolging naar bedrijfscontinuïteit, waarom en hoe? Gedachten voor multifunctionele en biologische landbouwbedrijven’ is te downloaden van www.landco.nl.